

Rromane Garadune Lava
Roma Találós Kérdések
Rromani Riddles

Rromane Garadune Lava
Roma Találós Kérdések
Rromani Riddles
(pustik / könyv / book I. Gurbet)

Megjelent a Közoktatási és Modernizációs Közalapítvány
és a Rromani Baxt Alapítvány támogatásával

A fordítás alapjául Dr Rajko Đurić néprajzi gyűjtése szolgált

szerkesztette
Rézműves Melinda

lektorálta
Dr Marcel Courthiades

Munkatársak:

Rajko Đurić	rromani/gurbet (Jugoszlávia)
id. Balázs Kálmánné	rromani/karpati (Magyarország)
Sztojka Katalin	rromani/lovar (Magyarország)
Pápai Mihály	rromani/vend (Magyarország)
Rézműves Melinda	rromani/cerhar (Magyarország)

angol nyelvre fordította: Martine Serlinger-Stehr, Joana Courthiades, Kepes Júlia
magyar nyelvre fordította: Bálint István, Jónás Tamás, Rézműves Melinda

illusztráció
Ferdinand Kočí

A kötetet kiadta: a Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház–Romano Kher
1151 Budapest, Énekes u. 10 / b. Telefon/Fax: 306-68-11 és 307-63-97

ISBN: 963 03 9429 4

Felelős kiadó: Zsigó Jenő igazgató

A rromani (cigány) abc és magyar megfelelői

rromani	magyar
a	hosszú vagy rövid á
b	b
c	c
ć	cs
čh	csh, sj és s hang azokban a nyelvjárásokban, ahol mutáció történt
d	d
e	nyílt vagy zárt e, illetve é
f	f
g	g
h	h
x	x (Torokból ejtett erős, reszelős h hang. Hasonlít a német achtung szóban előforduló h hangra.)
i	i
j	j
k	k
kh	kh
l	l
m	m
n	n
o	o
p	p
ph	ph
r	r
rr	rr (A magyar nyelvben egy erősen pergetett hangként ejtjük, úgy mint a <i>rrom</i> -férj és <i>rroj</i> -kanál szavakban előforduló rr hangot.)
s	sz
ś	s
t	t
th	th
u	u
v	v
z	z
ž	zs
ǰ	dzs, zsj és zs hangot ejtenek azokban a nyelvjárásokban, ahol mutáció történt.
ǰá	já, yá
ǰé	jé, yé
ǰi	ji, yi
ǰo	jo, yo
ǰu	ju, yu
à, è, ì, ù, ò	A hangsúly többnyire az utolsó szótagra esik, ahol ez nem így történik, ott egy diakritikus jellel, tompa ékezettel “ ” jelöljük.

t θ pal o / n: d
averthane: t
n után: d, máshelyen: t

shj = ç pal o / n: c
averthane: s, h, j
n után: c, máshelyen: sz, h, j

K = q pal o / n: g
averthane: k
n után: g, máshelyen: k

Ez a betűmegfeleltetés igaz a standard rromani és a nálunk használt rromani dialektusokban, de például a Jugoszláviában beszélt dialektusok esetében az említettekén túl, más megfelelők is emelik a kiejtések számát.

Moro čhavorro, mori čhejorri!

Adi pustik, so ande tïro vast hi, kerdăm la special tuqe kaj te putras angla tïre jakha o vudar jekhe but lače buštanesqo and-e rromani kultūra. Andre, šaj te arakhes vi te asas gudles, vi te siklōs phurikani godī. O garavdune lava has kerde dŭrmut te šaj siklōl o manuś sar te khelavel pesqi godī thaj te ovel maj butzanglo. Adala mothoven vi e dŭrmutane Rromenqo dikhipo pal-o sundal trujal penθe; von azban e naturaqe garadimàta thaj amare zumavimàta te halŭvas len.

O Rajko Đurić phirdās maśkar-e Serbiaqe Rroma, lenθar aśundās but garavdune lava thaj kidias len p-o lil; athe das avri 55 lenθar. Pačas so aba aśundăn kasave garavdune lava tïre dadesθar thaj diaθar, šaj tïre papusθar thaj mamiaθar, no von hi te siklon tuθar akana aver garavdune lava, so hi and-adi pustik. Šaj vi te kheles tut phirindor pal-o lole droma so lingren tut kathar o pučhipo zi ke lesqo angledipo; šaj vi te kheles tut tïre amalençar, te dikhen kon zanel maj feder thaj kade sarkon te siklōl jekh avresθar.

E pustik hi but-čhibenqi thaj laça šaj te astares neve amalimàta. O rromane čhave thaj čheja, so vorbinen jekh rromani lèkta, šaj te pinzaren anda laθe sar den dŭma aver Rroma, andar jekh aver inri. Dikh: hi rromane čhave so bešen and-e mesmerutne gava e Ungrikone Themesqe (misalāqe: Somogy megye) thaj von vakeren e lèkta so phenel pes “vendètiko”. And-adi pustik, von šaj te arakhen o vipal garavdune lava, vi and-e dadenqi lèkta, vi sar vorbinen aver Rroma, o Cerhàra, so bešen and-e vrdlutni rig amare Themesqi (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Vi o čhave so vakeren e karpatiko lèkta thaj phenen penqe gazikanes “magyar cigányok” (romungra), “muzsikus” (baśalne) vaj aver, vi von šaj te pinzaren athe e Lovarenqi lèkta.

Khelindor tut tē dadeça thaj tē dejaça and-e garavdune lava, šaj te siklōs vi dopaś-bisterde phurikane vòrbi, so nŭma o maj phure Rroma thaj Rromnă seren ìnke. Vi odola manuśa save barile and-e ungriko čhib šaj te dikhen and-adi pustik so gudli-j thaj barvali e rromani čhib. Šaj te mangen penqe rromane amalenθar aźutipo kaj te vakeren mišto o rromane vòrbi. Pal-adi šaj te zumaven savorre vi e anglikani čhib.

Paçal amaro jilo so sarkon, cikno thaj baro, hi te arakhel and-adi pustik but asaipo, but loś thaj but gudlipo. Baxt thaj sastipo savorrenqe!

Kedves Gyerekek!

Ezt a könyvet elsősorban nektek szántuk, lehetőséget adva arra, hogy betekintést kapjatok a cigány kultúra egyik humoros és népi bölcsességeiben gazdag szeletébe. A találós kérdések kifejezői az emberi találékonyságnak, világszemléletnek, és érintik a természet titkainak megfejtésére irányuló alapvető kérdéseket.

Rajko Đurić szerbiai romák körében végzett néprajzi gyűjtése során nagyon sok találós kérdést jegyzett le, ezekből most ötvenötöt ti is megismerhettek. Biztosak vagyunk benne, hogy lesznek köztük olyanok, amelyeket már hallottatok nagyszületeiktől vagy születeiktől, de lesznek olyanok is, amelyeket ti ismertethettek meg velük. A találós kérdésekből játékos vetélkedőt szervezve könnyedén gyarapíthatjátok tudásotokat.

E több nyelvű kiadvány reményeink szerint új barátságok kezdetét is jelentheti. A romani (cigány) anyanyelvű gyerekeknek az általuk használt nyelvjárás mellett módjukban áll megismerni más cigány csoportok nyelvjárását is. Így például az ország dél-nyugati részén élő vend nyelvjárást beszélő gyerekek elolvashatják ugyanazt a találós kérdést cerhar dialektusban is, amit elsősorban észak-keleten beszélnek, vagy a karpati dialektust beszélő – magyar nyelven magukat magyar cigánynak vagy muzsikusnak nevezett – romák is megismerhetik a lovári dialektust. A találós kérdések megfejtésére törekedve fejleszthetitek szókinccseteket is. Születekkel együtt elevenítsétek föl azokat a kifejezéseket, amelyeket már csak nagyszületeik használnak.

A magyar anyanyelvű olvasókat arra biztatjuk, hogy a talányok megfejtése után próbálkozzanak meg bátran a romani nyelvvel, kérjék meg roma barátaikat, hogy segítsenek a helyes kiejtésben, hogy aztán közösen ellenőrizhessék az angol nyelvű fordítást.

A megfejtésekhez örömet, kacagást, jó szórakozást — sok szerencsét kívánunk!

Cigány Ház – Romano Kher

Dear Children!

This book has been made specially for you, in the hope it will give you the opportunity to enter the marvelous garden of Rromani culture with plenty of fun and folk wisdom. Riddles are an expression of human resourcefulness and peoples' view of the world. They touch on the secrets of nature and our endeavour to gain an insight into them.

During his fieldwork among the Rroma of Serbia, Rajko Đurić heard dozens of riddles, 55 of which are presented here. We are convinced that you already have heard some riddles told by your parents or grandparents, however there are others in this book, that they will be learning for the very first time from you. One can also play by moving along the red roads leading from each question to the answer, while organizing fun contests around riddles with your friends, checking to see who knows best. This way you can increase your knowledge.

This book is multilingual, and can help you to form new friendships too. Children who speak one Rromani dialect can have the opportunity to discover how Rroma, who belong to other groups, speak. See! There are children living in southern Hungary (Somogy megye) who speak a variety of Rromani called "Vend". In this book they can find the same riddles in both, their mother tongue as well as the Cerhar variety spoken in the northern part of our country (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Similarly, children who speak the Carpathian dialect and identify themselves in Hungarian as "magyar cigány" (i. e. Hungarian Gypsies), "muzsikus" (musicians) or sometimes another name, can also become acquainted with the way that Lovara Rroma speak.

While solving riddles together with your parents you can expand your vocabulary and bring to light old words and expressions now used only by your grandparents' generation. Readers whose native language is Hungarian can realize here how rich and delightful the Rromani language is. They can ask their Rroma friends to help them speak correctly the Rromani words. After that they can try together a taste of English...

We do believe that everybody, in all age groups, will enjoy this book, admist a lot of laughter, fun, and pleasure. Good luck and best of health to you all!

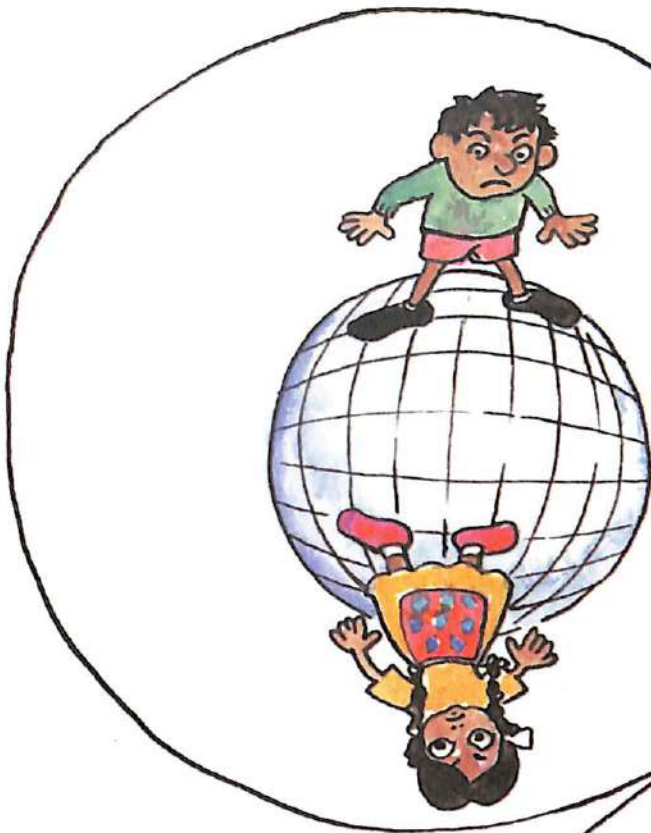
Gypsy House – Romano Kher

Athe das Tuqe o garaduno lav, savesqi ilustràcia šaj te dikhes p'opruno lil e
pustikaqo: **Si les suvã ni sivël, našti bi suvënqo te phirël.**
(i kanzaùra / o niglo)

A borítón található rajzhoz a következő találós kérdés tartozik:
Tűit viszi mindenhova, nem varr velük semmit soha.
(sündisznó)

It carries all it's needles all the time, but never ever sew with them.
It has needles – it does not sew, it cannot walk without its needles.
(the hedge-hog)

Phral thaj phej røden pes de kana
biandile; ni p-o dël ni p-i phuv vaze
ni arakhadile. So si gadava?

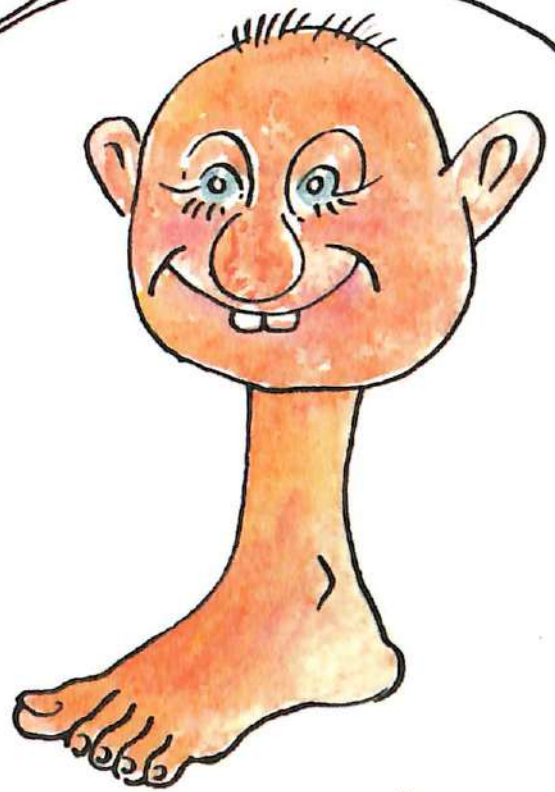
Báty és hóg mióta van-
nak, egymást keresik, sem
az égen, sem a földön, egy-
mást nem lelik. Mik ezek?

Šero pe jekh p̄nro, an livad̄n ačhël.

Fél lábön áll egy fej a mezõn.

(o anro thaj i čhavri)

(a tojás és a csibe)

Mori phez dëse phirël, ratăça pal-o vudar șovël.

Húgom nappal serénykedik, este ajtó mögé teszik.

(a villámlás, fekete felhők)

(e devlesqe çhura, i jag thaj e marutha)

(i šukani p-i fūrka thaj o katipen)

(a rokka és a fonás)

Jekh phuro parne čhorença, bešël p-o vordon
dešuduje grastença; dešuduj plaja si te nakhël,
zikaj po kher ni arakhël.

Ősz szakállú öregember, tizenkétlovas szekérral,
siet tizenkét nagy hegyen, hogy mihamarabb
otthon legyen.

